

DR. KÓHALMI LÁSZLÓ*

A társadalomra veszélyesség fogalma a büntető anyagi kódexekben

A társadalomra veszélyesség a Büntető Törvénykönyv bűncselekmény-fogalmának talán legtöbbet vitatott fogalmi eleme.¹ A bűncselekmény-fogalom a büntetőjog-tudomány egyik alapfogalma, hiszen – Földvári József szerint – jelentőségét az adja, hogy szinte valamennyi egyéb büntetőjogi fogalom a bűncselekmény fogalmához való viszonyától függően foglalja el helyét a tudományág rendszerében.²

Az új. Btk. kodifikációs minőségének szempontjából kiemelkedő jelentőséget tulajdonítok a jogalkotói bűncselekmény-fogalom meghatározásának, s az elmúlt évek sikertelen kódexalkotási kísérletei is bizonyítják, hogy maga a törvényhozó is milyen nagy jelentőséget tulajdonított a bűncselekmény-fogalom precíz definiálásnak.

A megalkotott „régí-új” új bűncselekmény-fogalom fogalmi ismérvei közül csak a társadalomra veszélyességre, mint a bűncselekmény-fogalom egyik **differentia specifica**-jára fókuszálok, de már a tanulmányom legelején világossá és félreérthetetlenül szeretném tenni, hogy helyes jogalkotói döntésnek tartom az 1978. évi IV. törvény bűncselekmény-fogalmának továbbvitelét és ezzel lényegében a szerves jogi kontinuitást megteremtését a két büntető anyagi kódex között.

1. A Csemegi kódex

Az 1878. évi V. törvénycikk 1. §-a szerint „*Büntetett vagy vétséget csak azon cselekmény képez, me-*

* PhD, tanszékvezető (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Kriminológiai és Büntetés-négregyhajítási Jogi Tanszék)

¹ Kóhalmi László: Nekrológ a társadalomra veszélyességről. Rendészeti Szemle 2007. 7–8. 145–158. o. Jelen kézirat a hivatkozott tanulmány átdolgozott változata.

² Földvári József: Magyar Büntetőjog – Általános Rész. 7., átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó. Budapest, 2003. 75. o.

lyet a törvény annak nyilvánít.”³

Klasszikus tankönyvében **Finkey** Ferencz e törvényi meghatározásról azt írja, hogy „*bármily szabatos és gyakorlatilag teljesen kifogástalan körülírás, a büntetendő cselekmény lényegéről és ismérveiről nem mond semmit.*”⁴

Finkey szerint a büntetendő cselekménynek három fogalmi ismérvét jelölte meg, melyek a következők: *cselekmény, jogtalanság* és (állam által) *büntetéssel fenyegetettség*, de megjegyzi, hogy annak van a szorosan vett fogalmi ismérvein kívül egy további

ismérve: a társadalomellenesség. A büntetendő cselekmény ugyanis nem merő jogi fogalom, hanem egyszerűen társadalmi jelenség is, fogalmának kifejlődésében és felfogásában mindig a társadalom értékítélete az irányadó.⁵

Irk Albert szerint a bűncselekmény, mint „*büntetőjogi műkifejezés, értékelt emberi magatartást jelent: bűnös, jogellenes, büntetéssel, illetve biztonsági rendszabállyal fenyegetett emberi cselekvést.*”⁶

Vámbéry Rusztem a bűncselekmény ismérveit a következőkben nevezi meg: a jogellenesség, a bűnöség (szándék vagy gondatlanság) és a büntetés.⁷

Edvi Illés Károly értelmezésében a büntetendő cselekmény (delictum) „*a pozitív törvény szempontjából cselekmény vagy mulasztás, melyre a közhatalom kriminális büntetést állapít meg...Az idők folyásában tehát az állam és a társadalom szükségleteihez képest megváltozik a határvonal, s amit ma büntetés alatt tilt az állam: azt legközelebb polgári bíró elé utalhatja.*”⁸

2. Az 1950. évi II. törvény

A társadalomra veszélyesség fogalma – **Hollán** Miklós szavaival élve – az első szocialista félkódexben, a Btá.-ban jelent meg.⁹ Az 1950. évi II. 1. § (3) bekezdése

³ Corpus Juris –HMJ–Complex DVD

⁴ Finkey Ferencz: A magyar büntetőjog tankönyve. Negyedik, átdolgozott kiadás. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1914. 196. o.

⁵ Finkey F.: i. m. 201. o.

⁶ Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog. 2. kiadás. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., Pécs, 1933. 132. o.

⁷ Vámbéry Rusztem: Büntetőjog. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1913. 169. o.

⁸ Edvi Illés Károly: A Magyar Büntetőjogkönyv Magyarázta. harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Első kötet. Révai Testvérek Irodalmi Intézete R.-T. Kiadása. Budapest, 1909. 3. o.

⁹ Hollán Miklós: Megkésett búcsú a társadalomra veszélyességtől. Jogelméleti Szemle 2003/4. 4. o. (internet cím: <http://jesz.ajk.lete.hu/holan16.html>)

törvény szerint: „*Büntett az a társadalomra veszélyes cselekmény, amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli*”.¹⁰

A jogalkotó a társadalomra veszélyesség fogalmát a magyar büntető anyagi jog történelmében először az alábbi szöveggel kodifikálta: „*A társadalomra veszélyes cselekmény minden olyan tevékenység, vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.*”¹¹

Timár István mai szemmel nézve meglehetősen doktriner véleménye szerint a Csemegi kódex megelégedett a bűncselekménynek a „*formál-logikai meghatározásával, nem határozta meg a büntetőjogszabályok feladatát, és ezzel álcázta a maga burzsoá osztálytartalmát. Ezzel szemben a mi új törvényünk amikor az összes büntetőtörvények közös alapvető feladatául a társadalomra veszélyes cselekményekkel szembeni védelem biztosítását tűzi ki, rögtön meg is mondja, hogy mit ért a társadalomra veszélyes cselekményen.*”¹²

Timár a Btá. bűncselekmény-fogalmának értelmezése kapcsán megjegyzi azt is, hogy a kódex a bírónak és az ügyésznek teszi kötelességévé az elkövetett cselekményt olyan szempontú vizsgálatát, hogy az a népi demokrácia társadalmára veszélyes-e vagy sem. „*Ez a nagy feladat, amelyet a szocialista jellegű büntetőjog a jogalkalmazóra hárít és ez sokkal magasabbrendű, de nehezebb feladat is, mint a formál-logikai jogalkalmazás.*”¹³

Wiener A. Imre szerint a társadalomra veszélyesség filozófiai fogalmának törvényi meghatározása a szocialista büntetőjog ideológiai felsőbbrendűségét volt hivatva biztosítani.

A Btá. három funkcióban szerepeltette a társadalomra veszélyességet: a büntett fogalmának meghatározásában, a büntethetőséget kizáró tévedésben és a büntetőjogi szankció alkalmazásában.¹⁴

3. Az 1961. évi V. törvény

A Btá.-t követő, a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény – mely már különös részi rendelkezéseket is tartalmazott – a bűncselekmény fogalmát lényegében a még hatályos büntető anyagi kódexünkkel megegyezően szabá-

lyozta, s a társadalomra veszélyesség fogalma is „Btk.-kompatibilis” volt.

Az 1961. évi V. tv. 2. § (1) szerint: „*Büntett az a társadalomra veszélyes cselekmény, amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli, és amelyet szándékosan vagy – ha a törvény a gondatlan elkövetést is bünteti – gondatlanul követnek el.*”

A kódex következőképpen definiálta a társadalomra veszélyesség fogalmát: „*Társadalomra veszélyes cselekmény minden olyan tevékenység vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.*”¹⁵

Békés Imre szerint a társadalomra veszélyesség arculata kettős: egyrészt politikai kategória, hiszen a társadalomra veszélyesség tartalmát az aktuális politikai berendezkedés érdekeinek veszélyeztetése, illetőleg az adott állam polgárai személyének vagy jogainak a veszélyeztetése szolgálja; másrészt a társadalomra veszélyesség fogalmának kialakításában a politikai tényeken felül részt vesznek konkrétan mérhető, esetleg szemmel is észlelhető realitások.¹⁶

A bűncselekménnyé nyilvánítással a tényleges társadalomra veszélyesség és a jogi értelemben vett társadalomra veszélyességtől egymástól elkülönül. „*A tényleges társadalomra veszélyesség a büntetőjog szempontjából érdektelenné válik... ám a jogi értelemben vett társadalomra veszélyesség is csak a jogellenesség közvetítésével tölti be szerepét.*”¹⁷

Kádár Miklós és **Kálmán** György „A büntetőjog általános tanai” c. monográfiájukban emellett érvelnek, hogy a szocialista büntetőjog-tudomány a társadalomra veszélyesség fogalmának alapulvételével képes a burzsoá büntetőjog-tudománytól eltérően materiális módon is meghatározni a büntett fogalmát, s ezzel egyidejűleg a nullum crimen sine lege elvét is. „*A szocialista büntető törvénykönyvek, közöttük a magyar Büntető Törvénykönyv is, tartalmilag írják körül a büntett fogalmát. E tartalmi nézőpont a társadalomra veszélyesség...A törvény a bűncselekmény meghatározásának középpontjába azt az ismérvet állítja, hogy a cselekmény a dolgozók társadalmára veszélyes.*”¹⁸

A társadalomra veszélyességről azt kell eldönteni, hogy az csak tisztán büntetőjogi (objektív és szubjektív elemeket magában foglaló) vagy ennél szélesebb kategória. Kádár és Kálmán szerint a büntetőjogot a társadalomra veszélyes helyzetek közül az érdekli, „*amely emberi magatartás következtében állt elő, és*

¹⁰ A Btá. a bűncselekményeket büntettekre és vétségekre osztotta fel, de az 1955. évi 17. számú törvényerejű rendelet a kihágásokat hatályon kívül helyezte a kódexből. („*Kihágás az a társadalomra veszélyes tevékenység vagy mulasztás, amelyet jogszabály, rendőrségi rendelkezés vagy a törvénnyel, az Elnöki Tanács rendeletével, vagy a minisztertanács rendeletével erre felhatalmazott hatóság kihágásá nyilvánít.*”)

¹¹ 1950. évi II. törvény 1. § (2) bekezdés

¹² Timár István. Az 1950. évi II. tv. egyes kérdései. Jogtudományi Közlöny 1950/6. 379. o.

¹³ Timár I.: i. m. 380. o.

¹⁴ Wiener A. Imre: Elméleti alapok a Büntetőtörvény Általános Részé kodifikálásához. MTA Jogtudományi Intézete. Közlemények (N° 12). Budapest, 2000. 51. o.

¹⁵ A miniszteri indokolás szerint: „*A szocialista büntetőjog elsősorban a társadalomra veszélyesség alapján ítél afelől, vajon egy cselekmény – elvont vagy konkrét formában – büntetést érdemel-e vagy nem. Tehát a társadalomra veszélyesség az az elsődleges ismér, amely a jogalkotót és a jogalkalmazót egyaránt eligazítja valamely cselekmény büntetőjogi értékelése tekintetében.*”

¹⁶ Békés Imre: A bűncselekmény fogalma. In: Békés Imre – Bogdál Zoltán – Györgyi Kálmán – Károly Endre – Molnár József – Pintér Jenő – Szük László: Büntetőjog Általános Rész. I. kötet (Szerk.: Pintér Jenő). Kézirat. Tankönyvkiadó. Budapest, 1973. 61–62. o.

¹⁷ Békés I.: i. m. 67. o.

¹⁸ Kádár Miklós – Kálmán György: A büntetőjog általános tanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 218–219. o.

amely olyan fokban veszélyes a társadalomra, hogy ellene a jogi eszközök ultima ratioja, a büntetőjogi eszközök alkalmazása indokolt. Ez az állásfoglalás egyben azt jelenti, hogy a társadalomra veszélyesség objektív, mint jogi fogalom is szélesebb fogalom, mint annak büntetőjogi fogalma....A magatartás társadalomra veszélyesség abban áll, hogy az a társadalomra nézve veszélyes következmények lehetőségét teremti meg, tehát végső alapját az általa előidézett, vagy célba vett eredményben leli.¹⁹

A társadalomra veszélyességet eredményező „veszélyeztetésnek” három ismérve van:

- a cselekmény a fennálló hátrányos állapot megváltoztatásának bekövetkezését tegye valószínűvé
- a kilátásba helyezett változás a társadalom szempontjából minősüljön hátrányosnak
- a társadalom szempontjából hátrányosnak minősülő helyzet, állapot bekövetkezése a tanúsított magatartás következtében legyen valószínűsíthető.²⁰

Tokaji Géza a cselekmény társadalomra veszélyességéről megjegyzi, hogy az „ontológiai jellegű, életbeli, társadalmi jelenség, amely a jogi szabályozást történetileg és logikailag egyaránt megelőzi, amelyet tehát a dolog természeténél fogva nem a jog hoz létre, hanem amelyre a jog csupán reagál.”²¹

A társadalomra veszélyesség bár dogmatikai szempontból mutat hasonlóságot a polgári büntetőjogban használt materiális jogellenesség fogalommal, de a kettő között alapvető eltérések is tapasztalhatók, melyek a következők:

- a társadalomra veszélyesség a cselekmény valóságos tartalmát fejezi ki, míg a materiális jogellenesség osztálytartalmú kategória
- a polgári jogtudomány a formális jogellenességet egészíti ki a materiális jogellenességgel, s e jogellenességet általában érték kategóriaként interpretálja, a társadalomra veszélyesség a cselekmény kiindulópontja
- a materiális jogellenesség a polgári büntető kódexekben általában nincs kodifikálva, s a bűncselekmény fogalmi ismérvkénti kezelése a tételes jog jogalkalmazó általi felülbíráását jelenti; a társadalomra veszélyesség a bűncselekmény-fogalom nélkülözhetetlen eleme és tételes jogilag is szabályozva van.²²

Viski László szerint valamennyi bűncselekmény megvalósulásának érdemi feltétele, hogy az társadalomra veszélyes legyen. „A törvényben írt tényállások megvalósítása jelzi a magatartás társadalomra veszélyességét, ugyanakkor mutatja a cselekmény jogellenességét is.”²³

Wiener A. Imre az 1961. évi V. törvényt joglogikailag következetesnek tartotta, mert a jogalkotó „a tár-

sadalomra veszélyességet nem tekintette önálló bűncselekmény-fogalmi elemnek, amelynek hiányát a bíróság megállapíthatta volna és erre a hiányra tényállásszerű cselekmény esetén felmentést alapozhattott volna.”²⁴

4. Az 1978. évi IV. törvény előkészítése

Az 1978. évi IV. törvény, azaz a még 2013. július 1-jéig hatályos anyagi kódexünk kodifikációs előmunkálatai során az MTA Állam- és Jogtudományi Intézete a társadalomra veszélyesség meghatározására az alábbi szövegjavaslatot fogalmazta meg: „Társadalomra veszélyes minden olyan tevékenység vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti, illetőleg amely e jogtárgyak sértésére vagy veszélyeztetésére (vagy: amely ilyen sérelem vagy veszély előidézésére) irányul és arra alkalmas.”²⁵

A kodifikációs előmunkálatoknál elvi alapként az szolgált, hogy materiális bűncselekmény-fogalmat kell megalkotni és így nem lehet nélkülözni a társadalomra veszélyesség fogalmát sem. A kor teoretikusai szerint a társadalomra veszélyesség törvényben kodifikált fogalmának funkciója a büntetőjog osztálytartalmára történő közvetlen utalás mellett a következők:

- a társadalomra veszélyesség törvényi fogalmából kitűnik, hogy a törvényhozó mi miatt nyilvánít és nyilváníthat egyes magatartásokat bűncselekménnyé
- a fogalom alapulvétele irányt szab a törvényhozónak abban a vonatkozásban, hogy milyen feltételek mellett foglalhat valamilyen tevékenységet vagy magatartást büntetőjogszabály diszpozíciójába
- segítséget nyújt a jogalkalmazónak a jogszabályértelmezés problémáinak eldöntésében, vagyis kétes esetekben – és elsősorban a törvényben nem szabályozott jogellenességet kizáró okoknál – útbaigazítást nyújt számunkra.²⁶

A társadalomra veszélyesség fogalmának kodifikálásánál a büntető-jogalkalmazás és -jogalkotás egyik alappillére kerül lerögzítésre és így e fogalomnak mind elméleti, mind gyakorlati szempontból helytállóknak, egyértelműnek és támadhatatlannal kell lennie – vélték a kor normaszövegezői.²⁷

A Kodifikációs Bizottság a társadalomra veszélyesség fogalma kapcsán a Koordinációs Bizottságnak az alábbi előterjesztést tette: a társadalomra veszélyes cselek-

²⁴ Wiener A. I.: i. m. 52–53. o.

²⁵ Az 1978. évi IV. törvény (BTK) előkészítése I. kötet. (Szerk.: László Jenő) Igazságügyi Minisztérium. Budapest, 1984. 164. o.

²⁶ Ibid. 165–166. o.: A kodifikátorok szerint a társadalomra veszélyesség a felsoroltakon túl útbaigazítást ad a bűnösség egyes formáihoz megkívánt tudattartalom érdeme vonatkozásában. E megállapítással a magam részéről nem értek egyet.

²⁷ Ibid. 166. o.

¹⁹ Kádár M. – Kálmán Gy.: i. m. 220–221. o.

²⁰ Kádár M. – Kálmán Gy.: i. m. 221. o.

²¹ Tokaji Géza: Fejezetek A Büntetőjog Általános Része Köréből. második, bővített kiadás. Kézirat gyanánt. Szeged, 1976. 31. o.

²² Tokaji G.: i. m. 34–35. o.

²³ Viski László: A veszélyeztetés mint materiális bűncselekmény. Állam- és Jogtudomány XI/1 (1968). 71. o.

mény fogalmát a törvény (1961. évi V. tv.) jelenleg is meghatározza, közvetlenül a bűncselekmény fogalmát követően. Ez a megoldás továbbra is helyesnek látszik. A meghatározás tartalmilag is időtállóan bizonyult, legfeljebb kisebb módosítása kerülhet szóba.

A szakirodalomban továbbá vita folyik arról, hogy a társadalomra veszélyesség valamely cselekménynek csak az objektív elemeit jellemzi-e vagy szubjektív elemek is szerepet játszanak a társadalomra veszélyesség jellegének és fokának kialakításában.²⁸

A Koordinációs Bizottság a Kodifikációs Bizottság előterjesztésével egyetértett és a társadalomra veszélyesség, mint bűncselekmény fogalmi ismérve megtartása mellett foglalt állást.

5. A hatályos Btk.

A büntetőjog elmélete tradicionálisan megkülönböztetést tesz az alaki (formális) és a materiális jogellenesség között.²⁹ A formálisan jogelleneségen – **Balogh** Ágnes szerint – a normaszegést, a jogszabállyal való ellentétességet értették: a lényege tehát, hogy a cselekmény elkövetését valamilyen jogszabály tiltja vagy előírja.³⁰

A materiális jogellenesség tana szerint az a magatartás jogellenes, amely valamely jogrend által védett érdeket, értéket sért vagy veszélyeztet. Ez a fogalom meghatározás már indokát adja annak, hogy a törvényhozó miért nyilvánít valamely cselekményt bűncselekménnyé. Ilyen értelmezés mellett a formális jogellenesség a tényállásszerűséggel, míg a materiális jogellenesség a társadalomra veszélyesség fogalmával azonosítható. „*Erre tekintettel a jogirodalomban elterjedt nézet szerint indokolatlan a két kategória (jogellenesség, társadalomra veszélyesség) párhuzamos használata: A magyar anyagi büntetőjogban a társadalomra veszélyesség egyúttal a tételes jogban használt fogalom is, ezért alkalmazása általában elsőbbséget élvez*” – állapítja meg **Balogh** Ágnes.³¹

A társadalomra veszélyesség fogalmának értelmezése alapvetően az egyes szerzőknek a bűncselekmény-fogalmának tartott eltérő fogalmi ismérveiből fakadnak.³²

Békés Imre szerint a társadalomra veszélyesség kettes jelentésű fogalom: egyrészt beszélhetünk a jogalkotói értelemben vett társadalomra veszélyességről, másrészt a jogalkalmazói értelemben vett társadalomra veszélyességről. „*Napjainkban a társadalomra veszélyesség fogalom jelentősége megingott, tény, hogy a Btk. 10. § (1) és (2) bekezdése tartalmazza, továbbá a büntetés kiszabása körében a 83. § is utal rá...Ebben az általánosságban a 2006. évi LI. törvény 2006. július 1. napjától a Btk. 28. §-t is és a Btk. 36. §-t is hatályon kívül helyezte – a társadalomra veszélyesség fogalma megszűnt jogalkalmazási kategóriává lenni.*”³³

Lényegében hasonló véleményt fejt ki **Blaskó** Béla büntetőjogi tankönyvében mikor leírja, hogy a társadalomra veszélyesség értékelése jelentőséggel bír a jogalkotás és a jogalkalmazás területén is. „*A jogalkotó számára a cselekménytípusok absztrakt társadalomra veszélyességének felismerése iránymutatóként szolgál a büntetendővé nyilvánításhoz... Az adott társadalomban az adott időszakban meglévő értékrendek alapján dönt a törvényhozó, hogy az egyes magatartástípusok tekintetében milyen szinten vonja meg azt az »objektív zsinórmértéket«, amelynek meghaladása esetén a társadalomra veszélyes magatartás elleni védekezéshez büntetőjogi eszközöket kell igénybe venni.*”³⁴

Földvári József szerint a társadalomra veszélyesség a bűncselekmény fogalmának egyrészt objektív, másrészt tartalmi jellegű ismérve. „*Objektív jellegű, mert a cselekmény sajátossága, függetlenül az elkövető személyétől. Tartalmi, mivel választ ad arra a kérdésre, hogy miért nyilvánította bűncselekménnyé a kérdéses cselekményt a törvényhozó.*”³⁵ Hangsúlyozza továbbá, hogy a törvény szerint a cselekmény társadalomra veszélyességéről van szó és forogjon fenn bármilyen nagyfokú szubjektív társadalomra veszélyesség³⁶, ez önmagában, társadalomra veszélyes konkrét magatartás nélkül, semmiféle büntetőjogi következményt nem vonhat maga után.³⁷

Györgyi Kálmán szerint, ha „*a jogalkotót instruíró illetve a pedagógiai vagy népnevelő funkciótól eltekintünk a társadalomra veszélyességnek egyetlen dogmatikai szerepe marad, az, hogy alapul szolgáljon a büntetőjogi felelősség kizárására tényállásszerű, de jogellenességet kizáró ok által nem érintett*”

²⁸ Ibid. 204–205. o.

²⁹ Mészáros Ádám: Adalékok a jogellenesség – társadalomra veszélyesség kérdésköréhez. Jogelméleti Szemle 2008/4. (internet címe: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_4.html)

³⁰ Balogh Ágnes: A bűncselekmény fogalma, a büntetés és a vétség. In: Balogh Ágnes – Kóhalmi László: Büntetőjog I. Általános Rész, 2. átdolgozott kiadás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2007. 32. o.

³¹ Balogh Á.: i. m.: 32. o.

³² Balogh Á.: i. m. 30–31. o.: Berkes György szerint a bűncselekmény fogalmi elemei: tényállásszerű, társadalomra veszélyes (összefoglaló elnevezéssel: a büntetendő), bűnös cselekmény. Földvári József szerint a bűncselekmény-fogalom ismérvei: cselekmény, társadalomra veszélyesség, tényállásszerűség (büntetni rendeltetés), bűnösség. Békés Imre szerint a bűncselekmény: társadalomra veszélyes, bűnös és büntetendő cselekmény. Nagy Ferenc szerint a bűncselekmény fogalmi elemei: cselekmény, tényállásszerű (diszpozíciószerű), (büntető)jogellenes, bűnös.

³³ Békés Imre: A bűncselekmény tana. In: Belovics Ervin – Békés Imre – Busch Béla – Gellér Balázs – Margitán Éva – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog Általános Rész. Harmadik, hatályosított kiadás (Szerk.: Busch Béla). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2006. 81. o.

³⁴ Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Tankönyv. Harmadik, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2007. 149. o.

³⁵ Földvári J.: i. m. 79. o.

³⁶ Bócz Endre: A személyi társadalomra veszélyesség. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1983. 384. o.: „*I. A személyi társadalomra veszélyesség. 1. nem jogi – még kevésbé büntetőjogi – hanem társadalomfilozófiai fogalom, s a személyiség dinamikájának értékelő jellemzésére szolgál a személyiség és társadalmi környezet közötti kölcsönviszony általános leírásában.*”

³⁷ Sajnálatos tendencia kezd kialakulni, elsősorban az Egyesült Államokból kiindulva – és már egyes európai teoretikusoknál is elfogadásra talált – a büntető jogalkotás és jogalkalmazás terén a szubjektív társadalomra veszélyességet illetően. A terrorveszélyre hivatkozva, vélt vagy valós terroristának minősített személyekkel szemben anélkül, hogy bármilyen kriminális tettet elkövettek volna büntetőjogi jogkövetkezmenyeket (ellenség-büntetőjog) alkalmaznak az állami szervek.

cselekmény esetében.”³⁸ A társadalomra veszélyességnek, mint bűncselekmény-fogalmi ismérvnek a használatát azért is tartja károsnak, mert „lehetőséget ad az ún. „jogalkalmazói kegyelmi tevékenységnek”.³⁹

Nagy Ferenc a társadalomra veszélyességet kodifikált materiális jogellenességként értelmezi. Véleménye szerint „a társadalomra veszélyesség jellegét és fokát alapvetően a megtámadott jogi tárgy (tárgyak) jelentősége és az azt (azokat) ért sérelem vagy veszély mértéke határozza (határozzák) meg”.⁴⁰

Vaskuti András szerint a társadalomra veszélyesség általános tartalmát a Btk. 10. § (2) bekezdése határozza meg. „A Btk. Különös Részében írt elkövetési magatartások (jogellenes és büntetendő cselekmények) absztrakt módon veszélyesek a társadalomra, azonban a konkrét cselekmény elbírálása során a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak és bíróságoknak minden esetben vizsgálniuk kell, hogy az adott magatartás egyáltalán veszélyes-e, illetve, hogy milyen fokban veszélyes a társadalomra”.⁴¹

Wiener A. Imre kritikát fogalmaz meg a bűncselekmény általános fogalmában szereplő társadalomra veszélyesség kategóriáját illetően, mivel hatályos kódexünk nem tesz mást, mint az 1961. évi V. törvényben leírt bűncselekmény-fogalom fogalmi ismérveit veszi át, csak rosszabb felépítésben. „Az általános bűncselekmény-fogalomban szereplő társadalomra veszélyesség a jogalkotó számára a bűncselekménnyé nyilvánítás indokát jelenti, és – ha nem tulajdonítunk a jelzők sorrendjének fontosságot – jogpolitikai deklaráció.”⁴² Wiener szerint a Btk.-ban a társadalomra veszélyességet szabályozó rendelkezések ellentmondásosak és kifejezetten szemben állnak a jogbiztonság joglogikai követelményével.⁴³

6. Jogirodalmi vélemények a társadalomra veszélyességről

A társadalomra veszélyességnek, mint a bűncselekmény fogalmi ismérvének a megtartása vagy éppen kiiktatása folyamatosan napirenden volt az elmúlt tíz

évben napvilágot látott különböző büntető anyagi kódex tervezetekben.

A jogirodalomban többségi álláspontba kerültek a társadalomra veszélyesség fogalmát elvető nézetek.

Györgyi Kálmán szerint „nem indokolja a társadalomra veszélyességnek a bűncselekmény-fogalmában való megtartását, hogy ezzel az elemmel magyarázzuk meg a törvényben nem szabályozott objektív büntethetőséget kizáró okok létjogosultságát, mivel ezen büntethetőséget kizáró körülmények nem a törvényen, hanem a joggyakorlat és a büntetőjog-elmélet kölcsönhatása (kölcsonös hivatkozása) alapján alakultak ki.”⁴⁴

Gellér Balázs a társadalomra veszélyességet, mint a jogalkotót irányító fogalmat teljesen feleslegesnek tartja, „ezt a szerepet – az alkotmányjog és a strassburgi Emberi jogi Bíróság joggyakorlatával összhangban – a kriminalizációs kötelezettség és a kriminalizációs lehetőség fogalmainak kell átvenniük.”⁴⁵

Hollán Miklós kiváló tanulmányában azzal érvel, hogy amennyiben a társadalomra veszélyesség a törvényi bűncselekmény-fogalomban megjelenik, akkor az nagyfokú csábítást jelent annak közvetlen alkalmazására. „Ez nem jelenti a materiális jogellenesség-fogalom kodifikálásának szükségességét, mivel ezen kategória a szükséges bűncselekménytani funkciókat a szokásjog segítségével és a jogértelmezés körében is el tudja látni.”⁴⁶

Nagy Ferenc álláspontja az, hogy a cselekmény társadalomra veszélyességének bűncselekmény-fogalmi kategóriakénti fenntartása de lege ferende nem kívánatos, hiszen „a társadalomra veszélyesség igazából nem dogmatikai, hanem inkább szociológiai fogalom, amelynek értelmezése, büntetőjogi megítélése távolról sem volt egységes a korábbi időszakban és jelenleg sem mind a szakirodalomban, mind a hazai bírói gyakorlatban.”⁴⁷ Fontos szempont továbbá az is, hogy a nyugat-európai szabályozási trendnek sem megfelelő kategória a társadalomra veszélyesség.⁴⁸

Pokol Béla szerint a materiális jogellenesség az állampárti időkben a diktatórikus központi államakarral szemben a jogászság egyik szellemi fogódzóját is jelenthette, „ha a központilag diktált törvényi szöveghez képest utólag a materiális jogellenesség, vagy más megfogalmazásban a társadalomra veszélyesség kategóriája révén bírói és jogtudósi felülbírálásra nyílt lehetőség. Egy többpártrendszerű pluralista demokráciában azonban, ahol egy-egy ciklus után az állampolgárok milliói leválthatják a kormányt, és a törvényhozás fő szabály szerint jogtudósi közösség bevonása mellett történik, ezek az okok nem állnak

³⁸ Györgyi Kálmán véleménye. In: Wiener A. Imre: Elméleti alapok a Büntetőtörvény Általános Része kodifikálásához. MTA Jogtudományi Intézete. Közlemények (N° 12). Budapest, 2000. 60. o.

³⁹ Györgyi K.: i. m. 60. o.

⁴⁰ Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része. Korona Kiadó. Budapest, 2004. 193–194. o.

⁴¹ Vaskuti András: A bűncselekmény és elkövetői. In: Kiss Sándor – Lassó Gábor – Konnerntné Huba Olivía – Máziné Szepesi Erzsébet – Ruzsás Róbert – Szebeni László – Székely Ákos – Varga Zoltán – Vaskuti András: A Büntető Törvénykönyv Magyarzata 1., (Szerk.: Jakucs Tamás) KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004. 59–60. o.: Vaskuti András lényegében a Földvári József-féle bűncselekmény-fogalmat fogadja el.

⁴² Wiener A. I.: i. m. 53. o.

⁴³ Wiener A. I.: i. m. 55. o.: „... mert a törvény rendelkezései ellentmondanak a tekintetben, hogy a társadalomra veszélyesség mértéke csak büntetés kiszabási tényezőként szerepel-e a törvényben, vagy a társadalomra veszélyesség olyan önálló bűncselekmény-fogalmi elem, amelynek hiánya érinti a büntetőjogi felelősséget is. Ez az ellentmondás a jogbiztonság lényegére vonatkozik. A büntetőjogi felelősségrevonás kérdésében – a döntés csak igen-nem lehet, értve ez alatt a materiális jogellenességet kizáró okokban való döntést is.”

⁴⁴ Györgyi K.: i. m. 62. o.

⁴⁵ Gellér Balázs véleménye. In: Wiener A. Imre: Elméleti alapok a Büntetőtörvény Általános Része kodifikálásához, MTA Jogtudományi Intézete. Közlemények (N° 12). Budapest, 2000. 59–60. o.

⁴⁶ Hollán M.: i. m. 16. o.

⁴⁷ Nagy Ferenc: A bűncselekmény törvényi fogalmáról jogösszehasonlító kitérítéssel. In: Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2005. 47. o.

⁴⁸ Nagy F.: i. m. 47. o.

fenn. Számomra tehát a demokrácia és kiszámítható jog és jogbiztonság központi értékei miatt a felvilágosodás valamikori követelményei éppúgy állnak, mint akkor, így a formális jogellenesség mellett egy parttalanra tevő materiális jogellenesség bevezetése problémákat jelent.⁴⁹

Tóth Mihály egyszerre pragmatikus és tudományos igényű tanulmányában arra hívja fel a jogalkotó figyelmét, hogy társadalomra veszélyességet nem egyszerű feladat „temetni”, hiszen büntethetőséget kizáró okok rendszerének áttekintése, sem a „jogellenesség” konkrét fogalmának egyes tényállásokba emelése eddig nem volt képes megoldani a tényállásszerű ám nyilvánvalóan teljesen veszélytelen – gyakorlatilag semmiféle káros következménnyel nem járó – magatartások kezelését.⁵⁰

Wiener A. Imre szerint az új törvényben következetesen el kell választani a materiális jogellenesség hiányára és a csekély súlyú cselekmény elbírálására vonatkozó szabályozást.⁵¹

A szakirodalomban kisebbséginek tekinthető nézet hívei ugyanakkor a társadalomra veszélyesség kategóriájának fenntartása mellett érvelnek.

Berkes György szerint „...a hatályos Btk. reálisan számot vet a törvényhozás korlátaival. Mert bárholyan határozza is meg a Különös Rész az egyes bűncselekmények törvényi tényállását, mégis előfordulhatnak (kivételesen) olyan tényállásszerű cselekmények, amelyek nem sértik vagy veszélyeztetik az adott bűncselekmény jogi tárgyát, és ezért nem veszélyesek a társadalomra....az újabb bírói gyakorlat a hatályos Btk. szabályozásának megfelelően alakul, és ezt a szabályozást de lege ferenda is helyesnek tartom.”⁵²

Földvári József az ún. tartalmi bűncselekmény-fogalmat előnyösebbnek tekinti a formálissal szemben, s a bűncselekmény-fogalom fogalmi ismérvei között a társadalomra veszélyesség használatát helyesebbnek tartja a jogellenességgel szemben. „A jogellenesség szó használata ugyanis aligha jelenthetne eligazítást is a társadalom tagjai számára a tekintetben, milyen jellegű cselekmények elkövetésétől tartózkodjanak; erre a társadalomra veszélyességre (károsságra) történő utalás alkalmas.”⁵³

Jogbiztonsági szempontok miatt tartja szükségesnek Ujvári Ákos a társadalomra veszélyességnek, mint „kodifikált generálklauzulának” a kodifikálását, hiszen

vannak olyan, a jogalkotó által előre nem látható helyzetek, amelyekre nézve konkrét felelősséget kizáró szabály nem alkotható.⁵⁴ Ujvári szerint a társadalomra veszélyesség fogalma jogalkotói elhatározástól függetlenül kiiktatható a pozitív jogból, de csak akkor, ha a jogalkotó gondoskodik az alapul fekvő élethelyzetek örvényes kezelhetőségéről.⁵⁵

Ugyancsak hasonlóan érvel Belovics Ervin, aki szerint „leszögezhető, hogy a jelenleg hatályos törvény bűncselekmény fogalmán nyugvó azon jogalkalmazói gyakorlat, amely szerint a felmentő ítéletet a jogalkalmazó közvetlenül alapíthatja a bűncselekmény egyik fogalmi elemének, nevezetesen a társadalomra veszélyességnek a hiányára, a jogbiztonságot nem veszélyezteti, és a bíróságok csak rendkívül ritka esetben alapítják felmentő rendelkezésüket ezen logikai konstrukcióra.”⁵⁶

Földesi Tamás a társadalmi veszélyesség kategóriáját a jövőben is a bűncselekmény elengedhetetlen részének tekinti. „Ha megpróbáljuk közös nevezőre hozni, hogy mitől állandóak bizonyos büntetőjogi normák és bűncselekmények, illetve mitől változnak mások, akkor óhatatlanul egy többféle jelzővel ellátható és esetleg más szavakkal kifejezhető fogalomra bukkanunk, nevezetesen arra, hogy a bűncselekmények a társadalomra és a társadalmat alkotó egyének számára – ha különböző mértékben is, de egyaránt – veszélyesek.”⁵⁷

A társadalomra veszélyesség kategóriája bár kétségtelenül a szocialista büntetőjogban futott be nagy szabályozási karriert, azonban – amint arra Irk Ferenc is rámutatott – korántsem a szocializmus „felfedezése.”⁵⁸

Mészáros Ádám a társadalomra veszélyesség absztrakte jogalkotási, konkrétan pedig jogalkalmazási kategóriának tartja. „Az előbbi értelmében magyarázatot ad a büntető jogalkotás miértjére, de csupán abban az értelemben, hogy bűncselekmény absztrakte csak olyan cselekmény lehet, amely sérti vagy veszélyezteti a védett jogi tárgyakat. Mint láttuk, a társadalomra veszélyesség nem a bűncselekmény differencia specífica-ja, mert a társadalomra veszélyes jelzővel (a fogalmat alapul véve) más jogág által szabályozott cselekmény is rendelkezhet. Jogalkalmazási értelmében pedig – a Btk. indoklásából is kitűnően, és az előzőek értelmében – a társadalomra veszélyesség je-

⁴⁹ Pokol Béla: A jogellenesség és a jogi tárgy mint a büntetőjogi dogmatika kategóriái. Jogelméleti Szemle 2008/3. (internet cím: http://jesz.ajk.lete.hu/2008_3.html)

⁵⁰ Tóth Mihály: A bűncselekmény fogalma a Btk. Általános Részének tervezetében. Az előadás elhangzott a Magyar Büntetőjogi Társaság rendezvényén, 2007. május 24-én. (internet cím: <http://www.mbjt.hu/TothMihaly20070524.pdf>)

⁵¹ Wiener A. Imre: A BTK Általános Része de lege ferenda. Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézete, Közlemények (N° 17), Budapest, 2003. 41. o.

⁵² Berkes György: A társadalomra veszélyesség hiányának büntetőjogi értékelése. Magyar Jog 1999/12. 730–731. o.

⁵³ Földvári József: A bűncselekmény fogalmáról – de lege ferenda. Magyar Jog 1999/1. 4. o.

⁵⁴ Ujvári Ákos: Rövid reflexió Hollán Miklós: megkésett búcsú a társadalomra veszélyességtől című tanulmányához, Jogelméleti Szemle 2004/4. (internet cím: <http://jesz.ajk.lete.hu/ujvari20.html>)

⁵⁵ Ujvári Á.: i. m. 3. o.

⁵⁶ Belovics Ervin: Az érték-érdek összeütközések, mint a büntetendőséget kizáró okok (doktori értekezés), témavezető: Tóth Mihály tanszékvezető egyetemi tanár, Pécs, 2007. PTE Állam- és Jogtudományi Kar Doktoriskola. 199. o.

⁵⁷ Földesi Tamás: Gondolatok a társadalmi veszélyesség kategóriájának büntetőjogi szükségességéről. Belügyi Szemle 2003/11–12. 116. o.: Megítélsem szerint Földesi a „társadalmi veszélyesség” kategóriáját a „társadalomra veszélyesség” fogalmával azonos értelemben használja.

⁵⁸ Irk Ferenc: Társadalomra veszélyesség – rendszerváltáson innen és túl. IN: Ünnepi Tanulmányok II. Horváth Tibor – az Ünnepelet 70. születésnapja tiszteletére (Szerk.: Farkas Ákos – Görgényi Ilona – Lévai Miklós) Bíbor Kiadó. Miskolc, 1997. 55–56. o.

lenleg a bűncselekmény valódi, a többi fogalmi elemmel egyenrangú fogalmi eleme. Ebből következően amennyiben a konkrét cselekményből hiányzik a társadalomra veszélyesség, azaz nem sért vagy veszélyeztet jogi tárgyat, nem lehet(ne) kétséges a bűncselekmény hiányának megállapítása.⁵⁹

Földesi Tamás helyesen állapítja meg, hogy a „társadalomra veszélyesség kategóriájának szükségessége körüli eszmecserében tulajdonképpen a jogpozitivistá felfogás áll szemben antijogpozitivistával.”⁶⁰ A jogpozitivistá koncepció meg kívánja tisztítani a jogot minden változatában a jogon kívüli elemektől. A jogpozitivistá felfogás hibája – azon téves tétel mellett, hogy a jogból kiiktatandó minden nem jogi elem pl. erkölcsi, politikai tényezők stb. – az, hogy a jogellenesség csak legalitást ad a bűncselekmény-fogalom számára, de legitimitást semmiképpen sem, mivel nem ad választ arra, hogy a jog miért éppen azt a magatartást kriminalizálja.⁶¹

Földesi egészen addig elmegy okfejtésében, hogy szerinte csak a társadalomra veszélyesség ad választ arra, hogy mely cselekményt szabad, kell, érdemes üldözni. E megállapítást a magam részéről annyival finomítanám, hogy kétségtelenül a társadalomra veszélyesség választ ad a kriminalizálási miétre, azonban elméletileg elképzelhetőnek tartom más jogpozitivistá kifejezés használatát is.

A társadalomra veszélyességnek nemcsak a jogalkotásnál, hanem a jogalkalmazásnál is fontos a szerepe. Ujvári szerint a társadalomra veszélyességnek a büntetőjogi felelősség differenciálásában és a büntetés kiszabásán is van jelentősége.⁶²

Balogh Ágnes szerint a „társadalomra veszélyesség a cselekményt jellemző objektív kategória. Egy magatartás nem önmagában veszélyes a társadalomra, hanem attól függően tekintjük hasznosnak vagy károsnak, hogy milyen következményeket idézett vagy idézhet elő. Veszélyesnek azokat a cselekményeket tekintjük, amelyek következményeképpen a társadalom érdekei szempontjából hátrányosabb helyzet áll elő, mint amilyen a tanúsítása előtti volt.”⁶³

Balogh szerint a társadalomra veszélyesség tartalmának változása miatt új cselekmények kriminalizációja válhat szükségessé, illetve a korábban bűncselekményként értékelt magatartások dekriminalizációjára kerülhet sor. „A társadalomra veszélyesség jogalkotói értékelése tehát – a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális életben végbement változásokat figyelembe véve – korszakonként változik.”⁶⁴

7. A társadalomra veszélyesség fogalma az új Büntető Törvénykönyvben

A társadalomra veszélyesség egy ideig vesztésre állt a különböző Btk. tervezetekben, hiszen nem szerepelt a szövetszerű javaslatokban (Pl. egy 2008. szeptemberi Btk. változat szövege így szól: „Bűncselekmény az a büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely jogellenes, és amelyet szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is bünteti – gondatlanságból követnek el.”⁶⁵)

A KIM Büntetőjogi Kodifikációs Főosztályát vezető Miskolczi Barna körüli szakértői csoport azonban a korábbiaktól eltérően azt az álláspontot képviselte, hogy a társadalomra veszélyesség olyan kategória, mely továbbvitelre érdemes és alkalmas.

Az 1978. évi IV. törvény 10. § (2) bekezdése szerint: „Társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely Magyarország állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.”

A T/6958 számú törvényjavaslat 4. § (2) bekezdése szerint: „Társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti, vagy veszélyezteti.”

Az új Büntető Törvénykönyv indokolása szerint a büntető törvénynek meg kell határoznia a bűncselekmény fogalmát, mert ezzel teremti meg a szabályozás szilárd elvi alapjait, és így mozdítja elő leghatékonyabban a helyes gyakorlat kialakulását. Az új kódex bűncselekmény-fogalma megegyezik az 1978. évi IV. törvényben szabályozottakkal, amelynek elemei: a tényállásszerűség (büntetni rendeltség), a társadalomra veszélyesség, és a bűnösség (szándékosság vagy gondatlanság). „Ezen elemek közül csak a társadalomra veszélyesség definíciója változik kisebb mértékben: előbb az egyéni jogok, másodsorban Magyarország Alaptörvény szerinti rendjének sérelme, illetve veszélyeztetése jelenik meg a felsorolásban.”

A fent leírtakból is kiderült, hogy a társadalomra veszélyesség megítélése meglehetősen ellentmondásos a jogirodalomban.

Amint Belovics Ervin egyik tanulmányában kifejtette: „a kérdést érzelmi alapon is megközelítő szerzők a terminológia használatát szimbolikus jelentőségű értékválasztásnak is tekintik, választásnak a jogállam vagy önkényuralom, az 1871. évi német vagy az 1926. évi szovjet-orosz Btk., Franz von Liszt

⁶⁵ Nagy Ferenc: Gondolatok és kérdések a jogellenesség és a jogi tárgy köréből. Jogelméleti Szemle 2008/4. (internet cím: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_4.html)

⁵⁹ Mészáros Á.: i. m.

⁶⁰ Földesi T.: i. m. 119. o.

⁶¹ Földesi T.: i. m. 119. o.

⁶² Ujvári Ákos: Gondolatok a társadalomra veszélyesség (materiális jogellenesség) jövőbeli sorsáról. Jogelméleti Szemle 2003/1 (internet cím: <http://jesz.ajk.elte.hu/ujvari13.html>)

⁶³ Balogh Ágnes: A bűncselekmény fogalma. In: Balogh Ágnes – Gál István László – Hornyák Szabolcs – Kóhalmi László – Nagy Zoltán – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog Általános Rész (Szerk.: Balogh Ágnes – Tóth Mihály). Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 85. o.

⁶⁴ Balogh Á.: i. m. 86. o.

vagy Pasukanisz között. Valójában azonban sem az elmélet, sem a gyakorlat képviselőinek nincs választási lehetősége. Mindaddig ugyanis, amíg a hatályos Büntető Törvénykönyv tartalmazza a bűncselekmény fogalmát, illetve amíg ennek egyik eleme a társadalomra veszélyesség, annak használatától eltekinteni nem lehet.⁶⁶

Hasonlóan magvas gondolatokat fogalmaz meg Erdős Emil is, hiszen véleménye szerint az elméleti szakembereknek koncepcióik felállításakor figyelembe kellene venniük a büntető jogszabály rendelkezéseit is.⁶⁷

Belovics továbbá hivatkozik arra is, hogy a társadalomra veszélyesség, mint bűncselekmény fogalmi ismérv teljes hiányát a hatályos jogalkalmazói joggyakorlat megállapítja, és ez esetben a tényállásszerű cselekmény megvalósítóját a bíróság – mert a bűncselekmény egyik fogalmi ismérve hiányzik – felmenti. „Erre azonban csupán akkor kerülhet sor, ha nincs a Büntető Törvénykönyvben megtalálható vagy a bírói gyakorlat által kidolgozott konkrét, a társadalomra veszélyesség hiányára visszavezethető büntetendőséget kizáró ok. Ezt a jogalkalmazói gyakorlatot a magam részéről nem tartom a jogállamisággal összeegyeztethetetlennek, mivel ezen jogalkalmazói gyakorlat a büntetőjogi felelősséget szűkíti, és így a terhelt felmentésére biztosít lehetőséget, az olyan atípusos esetekben, amikor sem törvényes, sem törvényfeletti kizáró ok nincs, azonban az adott cselekmény éppen atípusos volta miatt érdeket, értéket azért sért vagy veszélyeztet, hogy egy fontosabb érdeket, értéket mentsen.”⁶⁸

Véleményem szerint a fenti érvelés helytálló, ahhoz mindössze a következőket tenném hozzá:

- a társadalomra veszélyességnek, mint a bűncselekmény-fogalom egyik fogalmi ismérvének a léte jogalkotói aktus függvénye
- a társadalomra veszélyességből felesleges ideológiai-politikai kategóriát kreálni, azaz indokolatlan azért számúzni a Btk.-ból, mert ún. szovjet szellemi örökség, de legalább annyira hibás a formális bűncselekmény-fogalom fetisizálni
- a társadalomra veszélyesség „polgárjogot” szerzett kategóriának számít a hazai joggyakorlatba.

A társadalomra veszélyességnek szocialista felhangja napjainkra átértékelődött és politikai szempontból neutrálissá vált. A rendszerváltozás után több mint két évtizeddel arra hivatkozni, hogy a társadalomra veszélyesség kategóriájának a bűncselekmény-fogalomban tartása valamiféle bírósági önkényhez vezetne, véleményem szerint nem más, mint a bírói

kar kiskorúsítása. A büntetőeljárásban egyébiránt a törvényesség szempontjából a „szűk keresztmetszet” nem az anyagi, hanem az eljárási jogszabályok esetlegese megsértése.

Szakirodalom

Balogh Ágnes – Kőhalmi László: Büntetőjog I. Általános Rész, 2. átdolgozott kiadás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2007.

Balogh Ágnes – Gál István László – Hornyák Szabolcs – Kőhalmi László – Nagy Zoltán – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog Általános Rész (Szerk.: Balogh Ágnes – Tóth Mihály). Osiris Kiadó. Budapest, 2010.

Belovics Ervin – Békés Imre – Busch Béla – Gellér Balázs – Margitán Éva – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog Általános Rész, harmadik, hatályosított kiadás, szerk.: Busch Béla, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.

Belovics Ervin: Az érték-érdek összeütközések, mint a büntetendőséget kizáró okok (doktori értekezés), témavezető: Tóth Mihály tanszékvezető egyetemi tanár, Pécs, 2007. PTE Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola

Belovics Ervin: A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség konfliktusa. Iustum Aequum Salutare III. 2007/3. 31–43. o.

Berkes György: A társadalomra veszélyesség hiányának büntetőjogi értékelése. Magyar Jog 1999/12. 730–732. o.

Békés Imre – Bogdál Zoltán – Györgyi Kálmán – Károly Endre – Molnár József – Pintér Jenő – Szűk László: Büntetőjog Általános Rész, I. kötet, szerk.: Pintér Jenő, Kézirat, Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.

Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Tankönyv. Harmadik, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2007.

Bócz Endre: A személyi társadalomra veszélyesség, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1983.

Edvi Illés Károly: A Magyar Büntetőjog Törvénykönyv Magyarázta, harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Első kötet. Révai Testvérek Irodalmi Intézete R.-T. Kiadása. Budapest, 1909.

Erdős Emil: Megjegyzések a hazai bűncselekmény koncepcióhoz. In: (Szerk.: Korinek László – Kőhalmi László – Herke Csongor): Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Pécs, 2004.

Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve, negyedik, átdolgozott kiadás. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1914.

Földvári József: A bűncselekmény fogalmáról – de lege ferenda. Magyar Jog 1999/1. 1–4. o.

Földári József: Magyar Büntetőjog, Általános Rész, 7., átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó. Budapest, 2003.

⁶⁶ Belovics Ervin: A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség konfliktusa. Iustum Aequum Salutare III. 2007/3. 42. o. „Eddig az időpontig azonban legfeljebb az képezheti vita tárgyát, hogy a társadalomra veszélyesség fogalma megegyezik-e tartalmilag a materiális jogellenesség fogalmával.”

⁶⁷ Erdős Emil: Megjegyzések a hazai bűncselekmény koncepcióhoz. In: (Szerk.: Korinek László – Kőhalmi László – Herke Csongor): Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Pécs, 2004. 49. o.

⁶⁸ Belovics E.: i. m. 43. o.

- Földesi Tamás:** Gondolatok a társadalmi veszélyesség kategóriájának büntetőjogi szükségességéről. *Belügyi Szemle*. 2003/11-12. 115-122. o.
- Hollán Miklós:** Megkésett búcsú a társadalomra veszélyességtől, *Jogelméleti Szemle*, 2003/4. (internet cím: <http://jesz.ajk.lete.hu/holan16.html>)
- Irk Albert:** A magyar anyagi büntetőjog, 2. kiadás. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., Pécs, 1933.
- Irk Ferenc:** Társadalomra veszélyesség – rendszerváltáson innen és túl, In: *Ünnepi Tanulmányok II.* Horváth Tibor – az Ünnepelt 70. születésnapja tiszteletére (Szerk.: Farkas Ákos – Görgényi Ilona – Lévai Miklós) Bíbor Kiadó. Miskolc, 1997. 54-75. o.
- Kádár Miklós – Kálmán György:** A büntetőjog általános tanai, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966.
- Kiss Sándor – Lassó Gábor – Konnertrné Huba Olívia – Máziné Szepesi Ezsébet – Ruzsás Róbert – Szebeni László – Székely Ákos – Varga Zoltán – Vaskuti András:** A Büntető Törvénykönyv Magyarazata 1. (Szerk.: Jakucs Tamás) KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2004.
- Kőhalmi László:** Nekrológ a társadalomra veszélyességről. *Rendészeti Szemle* 2007/7-8. 145-158. o.
- Mészáros Ádám:** Adalékok a jogellenesség – társadalomra veszélyesség kérdésköréhez. *Jogelméleti Szemle* 2008/4. (internet címe: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_4.html)
- Nagy Ferenc:** A Magyar Büntetőjog Általános Része. Korona Kiadó. Budapest, 2004.
- Nagy Ferenc:** A bűncselekmény törvényi fogalmáról jogösszehasonlító kitekintéssel. In: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005. 41-48. o.
- Nagy Ferenc:** Gondolatok és kérdések a jogellenesség és a jogi tárgy köréből. *Jogelméleti Szemle* 2008/4. (internet cím: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_4.html)
- Pokol Béla:** A jogellenesség és a jogi tárgy mint a büntetőjogi dogmatika kategóriái. *Jogelméleti Szemle* 2008/3. (internet cím: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_3.html)
- Timár István:** Az 1950. évi II. tv. Egyes kérdései, *Jogtudományi Közlöny* 1950/6. 378-382. o.
- Tokaji Géza:** Fejezetek A Büntetőjog Általános Része Köréből. Második, bővített kiadás. Kézirat gyanánt. Szeged, 1976.
- Tóth Mihály:** A bűncselekmény fogalma a Btk. Általános Részének tervezetében. Az előadás elhangzott a Magyar Büntetőjogi Társaság rendezvényén, 2007. május 24-én. (internet cím: <http://www.mbjt.hu/TothMihaly20070524.pdf>)
- Ujvári Ákos:** Gondolatok a társadalomra veszélyesség (materiális jogellenesség) jövőbeli sorsáról, *Jogelméleti Szemle*, 2003/1. (internet cím: <http://jesz.ajk.lete.hu/ujvari13.html>)
- Ujvári Ákos:** Rövid reflexió Hollán Miklós: megkésett búcsú a társadalomra veszélyességtől című tanulmányához, *Jogelméleti Szemle*, 2004/4. (internet cím: <http://jesz.ajk.lete.hu/ujvari20.html>)
- Vámbéry Rusztem:** Büntetőjog, Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1913.
- Viski László:** A veszélyeztetés mint materiális bűncselekmény, *Állam- és Jogtudomány* XI/1 (1968), 56-99. o.
- Wiener A. Imre:** Elméleti alapok a Büntetőtörvény Általános Része kodifikálásához. MTA Jogtudományi Intézete, Közlemények (N° 12) Budapest, 2000.
- Wiener A. Imre:** A BTK Általános Része de lege ferenda, Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézete. Közlemények (N° 17), Budapest, 2003. ■